

VII. Kaupungin yleisten töiden hallitus.

Kaupungin yleisten töiden hallituksen vuodelta 1931 laatima kertomus oli seuraavansisältöinen:

Kaupungin yleisten töiden hallitukseen kuuluivat vuonna 1931 puheenjohtajana johtaja G. K. Bergman, varapuheenjohtajana professori O. A. Tarjanne sekä jäseninä pankinjohtaja T. Grotenfelt, toimittaja J. E. Huttunen, metallityöläinen A. Nuotio, sähkötyöläinen O. W. Oksanen ja insinööri T. R. Vähäkallio. Kaupunginhallituksen edustajana oli teknillinen johtaja, insinööri E. Moring. Hallitus kokoontui 50 kertaa ja käsitteli tällöin 994 asiaa. Lähetettyjen kirjeiden luku oli 358. Hallituksen sihteerinä toimi varatuomari K. I. Nordberg.

Vuoden aikana teetetyistä suuremmista uudis- ja korjaustoista tehdään selkoa rakennuskonttorin eri osastojen toimintaa koskeissa selostuksissa.

Hallituksen alaisina olivat rakennuskonttori ja sen tilivirasto.

Rakennuskonttori toimi kaupungininsinöörin johdolla ja jakautui kansliaan sekä 5 osastoon, nim. satama- ja rautatieosasto, katu- ja viemäriosasto, huonerakennusosasto, puisto-osasto ja varasto-osasto. Konttorin tilejä hoiti sen tilivirasto. Lähetettyjen kirjeiden luku oli 295.

Työväki ja työpalkat. Seuraava taulukko osoittaa työläisten lukumäärän rakennuskonttorin eri osastoilla kunkin kuukauden lopussa:

Kuukausi.							Siitä varatoissa.		
	Satama- ja rautatieosasto.	Katu- ja viemäriosasto.	Huonerakennusosasto.	Puistoosasto.	Varastoosasto.	Yhteensä.	Satama- ja rautatieosasto.	Katu- ja viemäriosasto.	Yhteensä.
Tammikuu	846	2,500	292	82	84	3,804	540	1,904	2,444
Helmikuu	1,110	2,807	221	82	86	4,306	794	2,221	3,015
Maaliskuu	1,115	2,900	216	82	89	4,402	803	2,313	3,116
Huhtikuu	1,034	2,439	313	246	97	4,129	637	1,772	2,409
Toukokuu	988	1,291	358	386	99	3,122	633	318	951
Kesäkuu	842	1,161	444	374	83	2,904	506	220	726
Heinäkuu	821	1,333	502	292	80	3,028	443	296	739
Elokuu	874	1,428	516	287	89	3,194	431	297	728
Syyskuu	996	1,439	529	232	95	3,291	612	273	885
Lokakuu	1,168	1,802	404	192	101	3,667	816	744	1,560
Marraskuu	1,156	2,007	298	126	104	3,691	814	997	1,811
Joulukuu	1,099	2,606	297	19	92	4,113	798	1,661	2,459

Työläisille vakinaisissa töissä suoritettut palkat maksettiin vuoden alkupuoliskolla kaupunginvaltuuston joulukuun 14 p:nä 1927 tekemän päätöksen ja vuosina 1928—1930 sovelletun minimitariffin mukaan. Maksimipalkat perustuivat tällöin rahatoimikamarin huhtikuun 5 p:nä 1929 tekemään päätökseen. Toukokuun 27 p:nä vahvisti kaupunginvaltuusto työntekijäin

alimmat tuntipalkat seuraavan taulukon mukaisesti noudatettaviksi heinäkuun 1 p:stä alkaen:

	Smk.		Smk.
Sukeltajat	18: —	Aputyöläiset	5: 50
Puusepät	8: 40	Mittausapulaiset, ammattitai-	
Kirvesmiehet	7: 40	toiset	7: 50
Koneenkäyttäjät	9: —	Mittausapulaiset, tilapäiset	6: —
Satamanosturien käyttäjät	8: —	Puutarhurit, ammattitaitoiset	7: —
Sähkönosturien ja vintturien käyttäjät	6: 80	Puistotyöläiset, miehet	5: 50
Monttöörit ja sorvarit	9: —	» naiset	4: 50
Viilaajat ja sepät	8: 50	Naiset puhdistustöissä	4: —
Peltisevät	8: 80	» muissa töissä	4: 50
Lataajat	9: —	Yövärtijät	4: 50
Kivimiehet ja porarit	8: —	Kuorma-ajurit omalla hevosella	12: —
» latomamuuritöissä	7: 50	Muurarit	8: —
Aputyöläiset kivitöissä	6: —	Rappaajat	8: —
Kadunlaskijat	8: 40	Uunintekijät	8: 40
Putkenlaskijat	7: 80	Laastin ja tiilien kantajat	5: 50
Sementtityöntekijät, vanhemmat	8: —	Väliseinätyöntekijät	7: 80
» mat	7: —	Maalarit	9: —
» nuoremmat	7: —	Asfalttityöntekijät, valurit	8: —
Betonityöntek., ammattitaitoiset	7: —	» keittäjät ja hiertäjät	6: 50
» apurit	5: 80	» kantajat	5: 50
» raudoittajat	8: —	Huopakatontekijät	8: —
» raudoittajan apulaiset	6: 50	Tilkitsijät	6: 50

Valtuuston saman päätöksen mukaan on työnjohdolla oikeus yksityistapauksissa työntekijän paremman ammattitaidon tai työkyvyn taikka ahkeruuden perusteella korottaa palkkaa enintään 10 %. Kaupunginhallitus on oikeutettu erikoisten seikkojen perusteella korottamaan määrätyn nimikkeen kohdalla vahvistettua palkkaa enintään 10 %:lla.

Varatöissä suoritettiin vuoden alusta helmikuun puoliväliin perheellisille 20 %:lla ja perheettömille 30 %:lla alennetut palkat. Valtuuston helmikuun 11 p:nä tekemän päätöksen mukaan maksettiin varatyöläisille tämän kuun puolivälistä vuoden loppuun palkat seuraavan taulukon mukaan:

	Perheel- liset, Smk.	Perheet- tömät, Smk.
Kivityöntekijät ja heihin verrattavat ammattityöntekijät ..	5: —	4: —
Rusnaajat	4: 50	3: 60
Apurit	4: —	3: 20

Kesälomaa myönnettiin vuoden aikana 3,428 työläiselle yhteensä 25,933 päivää, kuten seuraavasta yhdistelmästä lähemmin ilmenee:

O s a s t o.	Työläisiä, jotka ovat nauttineet kesälomaa					Kesälomapäiviä yhteensä.
	4 päivää.	7 päivää.	2 viikkoa.	3 viikkoa.	yh- teensä.	
Satama- ja rautatieosasto	382	315	110	73	880	6,367
Katu- ja viemäriosasto	676	727	494	81	1,978	15,179
Huonerakennusosasto	133	54	68	21	276	2,104
Varasto-osasto	14	31	24	20	89	921
Puisto-osasto	107	58	32	8	205	1,362
Yhteensä	1,312	1,185	728	203	3,428	25,933

Tapaturmat. Tapaturmaisesti vahingoittui 801 työläistä, joille sen perusteella suoritettiin vahingonkorvausta. Avustusta ja sairaanhoitokorvausta maksettiin yhteensä 353,128: 90 markkaa. Invaliideiksi joutuneiden 12 työläisen puolesta maksettiin elinkorkorahastoon yhteensä 309,981: 80 markkaa. Sen johdosta, että 9 invalidin elinkorkoa alennettiin, voitiin elinkorkorahastoa pienentää 100,324: 60 markalla. Työläiset olivat vakuutetut Kullervossa.

Satama- ja rautatieosaston henkilökuntaan kuului osastopäällikkö ja avustava osastopäällikkö, 11 apulaisinsinööriä, 3 vaakitsijaa ja 2 piirtäjää. Kirjanpidosta ja kirjaamistyöstä huolehti 4 konttoriapulaista; kesäkuukausina oli palveluksessa viideskin apulainen. Apulaisvahtimestareita oli 2. Kaupungin myöntämällä apurahalla osastopäällikkö kävi kesäkuussa pohjoismaisessa satamanäyttelyssä Kielissä ja otti osaa Hafenbautechnische Gesellschaftin vuosikokoukseen ja retkeilyihin Emdenissä ja Hollannissa ja kävi myöskin Rotterdamissa, Köpenhaminassa ja Tukholmassa. Samoin kävi toimistoinsinööri G. Lind kesäkuussa belgialaisissa ja ranskalaisissa satamissa.

Suoranaisesta työnjohdosta satamaosaston työmailla huolehti vuoden alussa 16 rakennusmestaria, 7 apulaistyönjohtajaa, 1 nosturiesimies ja 1 varastokirjuri. Vuoden kuluessa otettiin palvelukseen 2 rakennusmestaria ja 5 apulaistyönjohtajaa.

Vakinaisissa töissä oli 260—465 työläistä. Herttoniemen varatoissa oli tammikuussa 35 työläistä, työvoima lisääntyi vähitellen 400:ksi ja oli syyskuukausina 500—700 työläistä. Muissa varatoissa oli tammikuun—toukokuun välisenä aikana 335—585 ja vaihteli sittemmin 35:stä—165:een työläiseen.

Hallitukselle esitettiin 170 asiaa, joista 85 koski uudistuksia ja rakennustöitä, 3 vuokrahakemuksia ja 82 hallinnollisia tai henkilö- ja palkkakysymyksiä. Lausuntoja annettiin m.m. kaupungin ja Lauttasaaren välisen sillan suunnitelmasta, pistoraitteen rakentamisesta Sörnäisten vankilan alueelle, erään korttelissa n:o 169 olevan tontin lunastamisesta satamarataa varten ja erään Vantaanjoen suusta pohjoiseen olevan tontin varaamisesta puhtaana-pitolaitokselle. Ehdotukset laadittiin ja hyväksyttiin Katajanokan satama-alueen lopullista rakennussuunnitelmaa, Hernesaaren aluejaoitusta ja Ruoholahdentorin uudestijärjestelyä varten. Myöskin laadittiin ehdotus, joka koski Merisataman, Lapinniemen ja Siltavuorenrannan osittain satamatarkoituksiin käytettyjen alueiden rajojen muuttamista. Vielä tehtiin esityksiä Saukon ja Rahapajanlaiturin, Lönnrotinkadun liikeväylän, Helsinginniemen katu-penkereiden sekä Oulunkylän—Herttoniemen rautatien ja Herttoniemen sataman rakentamisesta sekä myöskin haaksirikkoutuneen hinaajan H 2:n nostamisesta, koneostoista sekä Katajanokan koillisosan ja Herttoniemen eräiden alueiden vuokrasopimusten irtisanomisesta. Osaston uivien laitteiden ja alusten arviointi suoritettiin. Periaatteellisesta merkityksestä olivat kysymykset, jotka koskivat kuljetusneuvon omistajalle kuormankaatopaikalla sattuneen sortuman vuoksi aiheutuneen vahingon korvaamista, tapaturmakorvausta kuljetusneuvon omistajan palkkaamalle ajajalle, korvausta veneenomistajalle kaupungin asettaman kiinnityspaalun katkeamisesta johtuneesta vahingosta sekä työnjohtajille ja laivamiehistöille suoritettavaa korvausta ylityöstä. Seuraavat työt teetettiin:

Laiturien korjauksiin kuului, paitsi tavanmukaista kunnossapittoa, Makasiinirannan ja Etelärannan laitureille törmäyksistä aiheutuneiden vaurioiden korjaaminen. Sörnäisten läntinen ja keskimäinen pistolaituri, jotka

olivat huonossa kunnossa arkkujen painumisesta johtuneiden vikojen tähden korjattiin väliaikaisesti. Heinäkuun 1 p:nä tapahtuneen palkkojen alennuksen sekä korvauksien mahdollisimman suuren supistamisen johdosta säästyi tästä ja muista korjaus- ja kunnossapitomäärärahoista yhteensä 1,028,873: 50 markkaa eli 27.5 %.

Katuja sepelöitiin ja päällystettiin pinta-asfaltilla Länsisatamassa. Täten korjattiin Lauttasaarenkatu ja Laivapojankatu.

Kuoresaaren ja Kulosaaren välisen sillan huonossa kunnossa olevaa kantta oli alinomaa korjattava, mikä aiheutti suuria kustannuksia.

Hietalahden satamassa olevan vetopojun päälle ajettiin, jolloin se vahingoittui pahasti. Pihlajasaaren väylille asetettiin merkkipojut.

Rahapajanrannan kaikki nosturit maalattiin.

Väliaikaisten purkaus- ja höyryvenelaiturien kunnossapitokustannuksia voitiin edullisen talven ansiosta supistaa. Ainoastaan Ruoholahdenrannan ja Pihlajasaaren höyryvenelaitureita täydennettiin. Samasta syystä olivat venepaikkojen kunnossapitokustannukset tavallista pienemmät; 2,143:sta 24 laiturin ja rantaan jakautuneesta venepaikasta oli 1,716 paikkaa vuokrattuna.

Kun teurastamon raide jatkettiin Kyläsaarelle, pantiin raidesuoriinkin 30 kg/m:n kiskot entisten keveämpien kiskojen tilalle ja samalla vaihdettiin ratapölkkyjä.

Siltoja rannalta jälle tehtiin Itämerenkadun ja Aleksanterinkadun päähän sekä Kaisaniemenrantaan ja Pitkäsillanrantaan.

Ruoppauslaitoksella ruopattiin kaikkien suurten viemärien suiden edustat, lumenkaatopaikkojen kohdat, Sörnäisten laiturien vieret, Rahapajanrannan edustaa, Valkosaaren pohjoispuolelta, Valkosaaren ja Luodon väliä, Eteläsataman laivanveistämön edustaa ja Siltavuorenrannan edustaa. Sitäpaitsi ruopattiin osa uutta Herttoniemen öljysatamaan johtavaa väylää sekä Hernesaaren itärannan laiturin paikka; näiden ruoppausten kustannukset suoritettiin uudisrakennusten määrärahoista. Proomulle asetetulla, kourakauhalla varustetulla Bünge-nosturilla toimitettiin ruoppauksia Kaisaniemenlahdessa, kasvitieteellisen puutarhan ja soutuvenekerhon venevajan välisen rannan kohdalla; ruoppa vietiin Siltavuorenrannan viemäriinsuulle, josta se myöhään syksyllä ruopattiin suurella ruoppauslaiteella. Kaikkiaan ruopattiin 149,000 m³, joka määrä vietiin Suomenlinnan ulkopuolelle, samalle paikalle kuin edellisinä vuosina. Ruoppaukset olivat käynnissä toukokuun 6 p:stä joulukuun 12 p:ään, kesäkuun 11 p:stä heinäkuun 31 p:ään kahdessa vuorossa, eli siis yhteensä 229 työvuorossa. Keskimäärin ruopattiin 651 m³ 7.5 tunnin työvuorossa.

Mittauksia ja tutkimuksia tehtiin m.m. sillä Vantaanjoen suusta pohjoiseen olevalla alueella, joka oli ehdotettu luovutettavaksi puhtaanapitolaitokselle. Pihlajasaaren laiturin ja Eteläsataman laivanveistämön vesialueet perattiin.

Länsisataman valaistuslaitteita täydennettiin.

Pohjoissataman halkolaituri uusittiin osittain, nimittäin siten, että veden yläpuolella oleva osa laiturin pohjoisosan läpi kulkevan vedenvaihtokanavan kohtaa ja laiturin varren eteläreunaa rakennettiin uudestaan.

Sörnäisten hiilipistolaiturin veden yläpuolella oleva osa uusittiin kokonaan. Useimmat vanhat paalut jatkostettiin ja suuri määrä uusia paaluja lyötiin. Täten voitiin pienentää pukkien välejä ja kannatuspukkien mittoja, mikä helpottaa vastaista kunnossapitoa.

Kulosaaren sillan uusiminen, johon oli ryhdytty vuonna 1929 uusimalla

Sörnäisten niemen ja Kuoresaaren välinen osa, saatettiin loppuun. Tämä työ käsitti Kuoresaaren ja Kulosaaren välisen osan, kääntösillan kannen ja laivaväylän johdelaitteiden uusimisen. Kustannukset ylittivät menosääntöön otetun määrärahan 56,074: 40 markalla, mikä määrä asianomaisella luvalla otettiin Pohjoissataman halkolaiturin ja Sörnäisten hiilipistolaiturin määrärahoista.

Taivallahden purkausalaturien kannet n:o 1 ja 2 uusittiin ja laiturin kansi n:o 1 tehtiin autoliikennettä kestäväksi. Laiturin n:o 2 ulomaiseen päähän tehtiin portaat moottoriveneliikennettä varten. Sörnäisten rantatien purkausalaturi n:o 1 rakennettiin kokonaan uudelleen autoliikennettä kestäväksi.

Meritullin torin molemmat pienet höyryvenelaiturit uusittiin ja suurennettiin.

Eläintarhan rannan itäiset venelaiturit uusittiin ja niiden paalut kuormitettiin kiviarkuilla. Venepaikoille asetettiin ulkopaalut.

Kourukaivurin n:o 2 katselmuksessa hylätyn höyrykattilan tilalle asetettiin asianomaisella luvalla mammutpumpun alukseksi muutetun vanhan ruoppauslaitteen n:o 1 höyrykattila; täten säästyi lähes puolet kyseessä olevan höyrykattilan määrärahasta.

Länsisataman uudisrakennustöitä tehtiin pääasiallisesti menosäännön perusteluihin sisältyvän ohjelman mukaisesti. Laivalaiturin päässä olevan aallonmurtajan purkamista jatkettiin. Kova hiesu tasoitettiin mammutpumpun avulla. Aallonmurtajasta saaduista kivistä tehtiin penkere laiturin ulomalle osalle. Keväällä veistettiin kulma-arkku ja kolme 20 m:n pituista laituriarkkua. Kulma-arkku laskettiin 12.5 m syvälle ja suoraan hiesupohjalle, siis kivipenkereeseen, joten tälle paikalle suunnitellun suuren nosturin perustuksen paaluttaminen kävi mahdolliseksi. Paaluttaminen suoritettiin ja kulma-arkku täytettiin betonilla ja kivilohkareilla sekä pumputulla hiekalla. Kulma-arkun eteläpuolelle laskettiin 10 m syvälle ulottuva arkku, joka kuormitettiin kivillä. Sitten kun Saukonrannan (rantasuunnittelu- ja paalulaiturin rakenne) oli vahvistettu, ryhdyttiin poistamaan painopenkerettä, tekemään rakennuskuoppaa ja paalutusratoja, valmistamaan paalutusjuntaa y.m., tässä yhteydessä tasoitettiin varastokortteli n:o 757. Hankittiin Larssen VI mallisia ponttirautoja; niiden valmistusta Dortmundissa valvoi yksi osaston insinööreistä. Saukonkatu kivettiin konenupukivillä Neptuninkadun ja Melkönkadun (Poikkikatu III) väliseltä osaltaan ja Mittaajakatu, Majakkakatu, Melkönkatu, Poikkikatu IV ja Vaihekatu sepelöitiin. Ajoliikkeen helpottamiseksi levitettiin Jätkäsaaren kannaksen rautatieraitteista länteen olevaa katua siirtämällä Ruoholahden puoleista pohjoista tukimuuria. — Saukonkadulle ei voitu asettaa raidetta korttelien n:o 261 ja 262 kohdalle, koska ei ollut mahdollista suorittaa sen edellyttämää tonttijärjestelyä.

Lönnrotinkadun liikenneväylään rakensi Osakeyhtiö Constructor aktiebolag urakalla sillan kadun kellariosan ja Ruoholahdenrannan kadun ja rautatieraitteiden yli. Noususillan alapään penkere tehtiin melkein valmiiksi ja Ruoholahdentorin uudestijärjestely suoritettiin.

Lauttasaarenkadun varrelta vuokrattua tonttia n:o 45 ympäröivät kadut oli tasoitettu jo vuonna 1930 ja samalla oli asetettu viemäri- ja vesijohdot tämän tontin ja Itämerenkadun välille. Kertomusvuonna sepelöitiin Lauttasaarenkatu tämän tontin kohdalta täyteen leveyteen.

Kellosaaren lentosatamassa ei suoritettu rakennustöitä.

Katajanokan rakennustöitä jatkettiin ja arkkulaiturin pituus lisääntyi

50 m. Kaksi arkkua veistettiin ja laskettiin valmiille kivipenkereelle sekä täytettiin betonilla ja kivillä. Laiturimuuria tehtiin ponttiseinän suojassa kolme alinta kivikerrosta. Rautaponttiseinälaiturin rakenne määrättiin, mutta rakennustöitä ei tehty. 17—19 m pitkiä paaluja hankittiin.

Mastokadusta itään olevat Katajanokan raiteet uudestijärjestettiin. Täytemaan puutteen vuoksi ei vetoraiteita voitu rakentaa valmiiksi suunnitelman mukaisesti. Mastokadun länsipuolella suoritettavista raidejärjestelyistä jätettiin osa seuraavaan vuoteen.

Vanhankaupunginlahden länsirannan satamarataa jatkettiin Kyläsärelle. Kun määrärahaa riitti niin jatkettiin raidetta vielä 240 m, jotta voitiin saada raideyhteys Sörnäisten vankilan alueelle. Työ tehtiin vankilan toimesta, mutta kaupungin oli määrä lunastaa raide 400 markan hinnasta raidemetriä.

Kaisaniemenrannan verhouksesta ja tasoituksesta saatiin vain osa suoritetuksi, kun kasvitieteellisen puutarhan länsirajasta länteen olevaa kivipengertä ei saatu painumaan kiinteään pohjaan asti. Lähes puolet määrärahasta palautui kaupunginkassaan.

Satamakatuja ja laiturien asfaltoimista ja päällystämistä asfalttikonetonilla tehtiin satamahallituksen hyväksymän ohjelman mukaisesti. Kalmistokadun jatke Länsisatamassa sekä Eteläsataman tullitarkastusrakennuksen edustalla oleva laituripäällystettiin amiesitellä. Asfalttipäällysteisiä kärräysteitä pitkin erinäisiä laitureita ei voitu tehdä.

Etelärannan kauppahallin ja tullitarkastusrakennuksen väli kivetttiin kokenupukivillä. Lähinnä kauppahallia oleva osa päällystettiin terveydenhoitolautakunnan pyynnöstä vanhalle kenttäkiveykselle lasketulla amiesitellä.

Täytettä otettiin Katajanokalle, Mastokadun itäpuolelle, Siltavuorenrannalle, Uudenmaan kasarmin kohdalle, Kaisaniemen rannalle, Kasvitieteellisestä puutarhasta länteen sekä Kyläsärelle. Sitäpaitsi täytettiin syksyllä Kaivopuiston Itäisen Puistotien rantaa.

Rautainen, pohjaluukuin varustettu, 100 m³ vetoinen ruoppaproomu teetettiin Hietalahden sulkutelakka ja konepajaosakeyhtiössä. Sitäpaitsi hankittiin moottorivene miehistön kuljetuksia varten ja kaksi ilmapuristimen ilmasäiliötä; lisäksi saatiin kolmas ilmasäiliö kourukaivurin n:o 2 hylätystä höyrykattilasta. Ruoppaproomuun hankinnassa jääneellä määrärahan säästöllä ostettiin asianomaisella luvalla sähköllä käyvä neljän sukeltajan ilmapuristin sekä sarja pohjatuotkimusvälineitä. Oulunkylän—Herttoniemen rautatierakennuksen laskuun hankittiin Menck & Hambrookin valmistama yleiskaivinkone, kaksi Asea-ilmapuristinta MK 3, Lokomo kivenmurskaaja n:o 3 lajittelulaitteineen sekä 31 yhden m³:n vetoista kaatovaunua ja 2,111 m 10—12 kg/m:n painoista kapearaidekiskoa. Erityisesti myönnetyllä määrärahalla ostettiin Ford-umpiauto.

Herttoniemen jo vuonna 1930 alettuja töitä tehtiin varatyönä. Työvoimaa oli eniten Oulunkylän—Herttoniemen radan pengerrystöissä. Herttoniemen öljysatamaan rakennettiin pistolaituri puusta ja tälle laiturille ruopattiin 6 m:n, osaksi 8 m:n syvyinen väylä. Satamaan johtavan raiteen pengertäminen ja Herttoniemen tieltä öljysataman laiturille johtava tie tehtiin. Herttoniemen puistotien päätekohtan ja Degerön sillan välinen tie uusittiin ja Herttoniemen museon kohdalla oleva tämän tien kenttäkivin kivetetty osa päällystettiin asfalttisepeillä.

Veneiden kiinnityspaikkojen järjestämiseen kaupunginhallituksen käytettäväksi varattu määräraha jäi käyttämättä.

Varatöinä suoritettiin tammi—toukokuussa kallionlouhimisia Salmisaarensa Lauttasaarenkadun varrella ja Itämerenkadun eteläpuolella, Lapinniemiellä ja länsisataman kortteleissa n:ot 245 ja 265 sekä 255 ja 258; viimeksimainittujen kahden korttelin louhiminen saatiin valmiiksi. Helsinginniemiellä tehtiin tasoitustöitä Merisataman järjestelyratapihaa varten, mitkä työt lopetettiin marraskuussa. Länsisatamassa ja Merisatamassa tehtiin pohjattutkimuksia jäältä käsin ja satamakartan laatimiseksi toimitettiin syvyysmittauksia. Touko—heinäkuussa kaivettiin kanava vesijohdolle Kalastajantorilta Hernesaarelle sekä levitettiin Leppäsuon kohdalla Lapinlahden kadusta pohjoiseen olevaa satamaradan leikkausta. Syys—marraskuussa rakennettiin rantatie Neitsytpolulta Läntiselle Puistotielle ja lokakuussa alettiin teurastamon raiteen ja Arabian raiteen pengerryistyöt.

Kaivopuiston entisten uimahuoneiden rannan tasoittamiseksi ja hinaaja 11 2:n nostamiseen myönnettiin erityiset määrärahat.

Ruoholahdentorin rautatieraiteiden uudestijärjestely tehtiin valmiiksi, kun Lönnrotinkadun silta oli rakennettu.

Salmisaaren itäisen ja pohjoisen rannan ja Hernesaaren tasoittaminen sekä Merisataman teiden päällystäminen suoritettiin loppuun.

Toisten viranomaisten ja yksityisten laskuun suoritettiin töitä 780,115: 45 markan arvosta.

Työvälineiden vuokraamisesta, laitureille aiheutettujen vaurioiden korjaamisesta, veneiden talteenotosta ja suoritettujen töiden lisäprosentteina oli osastolla tuloja 68,558: 60 markkaa.

Katu- ja viemäriosaston henkilökunnan muodosti työpäällikkö, avustava työpäällikkö, 9 insinööriä, 3 vaakitsijaa, 5 piirtäjää ja 10 konttoriapulaista. Varsinaisesta työnjohdosta osaston työmailla huolehti 47 rakennusmestaria.

Vakinaisissa töissä olevien työläisten lukumäärä oli suurimmillaan syyskuussa ja pienimmillään helmikuussa. Varatyöläisiä oli eniten maaliskuussa.

Katujen ja yleisten paikkojen korjausta ja kunnossapitoa varten oli menoarvioon otettu 2,010,000 markan suuruinen määräraha. Kustannukset nousivat 1,887,254: 55 markkaan jakautuen seuraaviin eriin: katujen korjaukset 1,493,273: 25 markkaa, kaiteet 218,634: 05 markkaa, kuorma-ajuriasemat 4,484: 35 markkaa, katukilpien uusiminen 21,025: 85 markkaa sekä mitaus ja tutkimustyöt 149,837: 05 markkaa. Katujen korjauskustannukset, 1,493,273: 25 markkaa, jakautuivat seuraavalla tavalla: kiveämiset 411,169:30 markkaa, sepelöimiset 720,356: 65 markkaa, käytävät 182,242: 15 markkaa, painuneiden katujen tasoitus ja korotus 51,767 markkaa sekä työnjohto ja sekalaiset kustannukset 127,738: 15 markkaa.

Vuoden kuluessa tulivat seuraavat uudistustyöt loppuun suoritetuiksi: Koulupuistikon käytävä 19,934: 80 markkaa, Pohj. Makasiinikadun nupukiveys ja käytävä 82,950: 85 markkaa, käytävä Korkeavuorenkadun tontin n:o 26:n kohdalla 8,583: 85 markkaa, Perhon- ja Lapuankatujen käytävät ja ajoteiden asfalttipäällystys 201,853: 90 markkaa, Kaisaniemenkadun käytävä 47,597: 15 markkaa, Liisanpuistikon uudestijärjestely 233,191: 70 markkaa, Runeberginkadun nupukiveys 674,292: 35 markkaa, Siltasaarenkadun levitys korttelin n:o 300 kohdalla 283,657: 85 markkaa, Säästöpankinrannan levitys korttelin n:o 299 kohdalla 47,603: 65 markkaa, Kirstinkadun käytävät 15,921: 15 markkaa, Helsinginkadun ja Länt. Brahenkadun käytävä korttelin n:o 352 kohdalla 22,357: 45 markkaa, Josafatinkadun käytävä ja ajotie 65,663: 90 markkaa, Agricolan- ja Porthaninkatujen käytävät ja ajotiet

188,476: 40 markkaa, Porthaninkadun käytävä ja ajotie 41,563: 10 markkaa, Viidennen linjan leikkikentän käytävät 69,999: 90 markkaa, Fleminginkadun käytävä 24,780: 95 markkaa, Sturen-, Porvoon- ja Kirstinkatujen käytävät korttelin n:o 371 kohdalla 74,843: 65 markkaa, Pengerkatu n:o 39:n ja Hämeentie n:o 62—64:n käytävät ja ajotie 8,368: 75 markkaa, Huopalahdenkadun tasoisuus 342,024: 25 markkaa, Käpylän teiden asfaltoiminen 393,166: 45 markkaa, Vallilan katujen ja käytävien parannustyöt 498,748: 25 markkaa, Toukolan katujen asfaltoiminen 290,613: 85 markkaa, kenttäkivikatujen asfaltoiminen seuraavissa paikoissa: Pietarinkatu, Kansakoulukatu, Fredrikinkatu, Arkadiankatu, Perhonkatu, Lapuankatu, Pohj. Rautatienkatu, Lutherinkatu, Eduskuntakatu, Puhemiehenkatu, Kansliankatu, Temppeelikatu, Hietalahdentori, Salomoninkatu, Meilahdenkatu, Punavuorenkatu, Pohjoisranta, Liisankatu, Maurinkatu, Maneesikatu, Helsinginkatu, Franzeninkatu, Porvoonkatu, Alppikatu ja Mäkelänkatu sekä Pohjoisranta ja Hietalahdenkatu, yhteensä 1,464,779: 60 markkaa, Töölönkadun tasoisuus 242,909: 85 markkaa, Arkadiankadun tasoisuus 442,530: 75 markkaa, Siltasaarenkadun alentaminen Toisen ja Kolmannen linjan välillä 475,030: 25 markkaa, Päijänteentien tasoisuus 106,721: 90 markkaa, Kangasalan tien tasoisuus 64,685: 35 markkaa, Mäntsälän tien tasoisuus 40,227: 80 markkaa, Vesannontien tasoisuus 72,916: 20 markkaa, Salmentien tasoisuus 141,398: 35 markkaa, Puijonkadun tasoisuus 47,819: 65 markkaa, Käpylän tien tasoisuus 378,638: 75 markkaa, Käpylän poliisiaseman tontin tasoisuus 30,362: 15 markkaa, Rauninkujan levitys 47,666: 10 markkaa, Peltolantien tasoisuus 76,531: 50 markkaa, Marjatantien levitys 219,683: 75 markkaa, Louhentien levitys 129,540: 90 markkaa, Mankalantien tasoisuus 11,432: 40 markkaa, uusia liikennekorokkeita ja -merkkejä 84,507: 30 markkaa, täyttemaan vastaanottoa 76,659: 60 markkaa, Hietaniemenkadun levitys 734,835: 70 markkaa sekä Malminrinteen levitys 329,050: 95 markkaa.

Seuraavat katutyöt aloitettiin vuoden kuluessa, mutta niitä ei ehditty saada valmiiksi: Etel. Hesperiankatu, Topeliuksenkatu, Pengerkatu, Elimäenkatu ja Nilsiantie. Määrärahaan säästö 2,320,596: 50 markkaa siirrettiin vuoteen 1932.

Kaupunginhallituksen käyttövaroista osasto sitäpaitsi käytti 15,374: 70 markkaa Uudenmaankadun erään osan uudestijärjestelyyn, 60,770: 70 markkaa jalkakäytävän teettämiseen Turuntielle ja Pohj. Rautatiekadulle eduskuntatalon kohdalla, 25,147: 15 markkaa jalkakäytävän teettämiseen Salomoninkadulle ja 9,296 markkaa vesikaukalon muuttamista varten Salomoninkadulta Kaasutehtaankadulle.

Kustannukset uusien katujen teettämisestä, joita varten oli otettu määräraha menösääntöön nousivat vuoden aikana yhteensä 11,152,526: 45 markkaan, johon tuli lisää kaupunginhallituksen käyttövaroilla suoritettua, 110,588: 55 markkaa maksavat, työt. Katujen ja yleisten paikkojen korjaukseen ja kunnossapitoon käytettiin yhteensä 1,887,254: 55 markkaa, joten katujen ja yleisten paikkojen kokonaiskustannukset vuoden aikana siis nousivat 13,150,369: 55 markkaan.

Kanavien ja viemärien korjaus ja kunnossapito nousi 774,733: 50 markkaan, mikä jakautui seuraavalla tavalla: johdot 320,140: 20 markkaa, sadevesikaivot 278,018: 35 markkaa, ojat 73,788: 85 markkaa sekä työnjohto ja sekalaiset kustannukset 102,786: 10 markkaa. Välttämättömiä pienempiä viemäriverkon täydennystöitä suoritettiin useissa eri paikoissa kaupunkia kustannusten ollessa 278,701: 20 markkaa ja viemärien huuhtomisveden kustannukset nousivat 5,889: 30 markkaan. Savilan ja Alppilan puhdistus-

laitosten hoito- ja käyttökustannukset olivat 182,326: 10 markkaa ja Nikkilän sairaalan puhdistuslaitoksen kustannukset 6,000 markkaa. Savilan puhdistuslaitoksen voimankulutus oli 28,887 kilowattituntia.

Kaupungin terveydellisten tutkimusten laboratoriin jättämien ilmoitusten mukaan oli Alppilan puhdistuslaitoksen puhdistusteho ylipäänsä hyvä. Niinkuin aikaisemminkin esiintyi nytkin epätasaisuuksia tutkimuslaitoksissa, mikä osoittaa näytteiden otossa ja tutkimusmenetelmissä olevan puutteellisuuksia. Tämän korjaamiseksi laati katuosasto äskettäin ehdotuksen niinhyvin näytteiden ottamistavan ja niiden aikaeron muuttamiseksi kuin myös eräiden uusien tutkimusmenetelmien käytäntöönottamiseksi. Ehdotusta, mikä jätettiin Kyläsaaren laitoksen toiminnan tarkastusohjelman yhteydessä, ei käsitelty loppuun kertomusvuonna. Siinä on myös ehdotus Savilan laitoksen toiminnan tarkastamista varten. Tämäkin laitos toimi kuluneen vuoden aikana moitteettomasti. Ilmoituksiin nähden on kuitenkin huomautettava samoista seikoista kuin mitä Alppilan laitoksen ilmoituksissa on mainittu.

Sen johdosta, että Savilan laitos on liian pieni, juoksee edelleen n. 75 % tämän alueen likavedestä puhdistamattomana Töölönlahteen, minkä johdosta vesi siellä yhä enemmän pilaantuu. Tämän epäkohdan korjaamiseksi laati katuosasto kuluneen vuoden aikana ehdotuksen puhdistuslaitoksen rakentamisesta Rajasaarelle, jossa paitsi sitä likavettä, mikä nyt juoksee Savilaan, puhdistettaisiin myös se likavesi, mikä nyt juoksee Humallahteen, Taivallahteen ja Lapinlahteen. Kaupunginvaltuuston syksyllä hyväksyttyä ehdotuksen, aloitettiin varatoina Rajasaaren puhdistuslaitoksen rakentaminen sekä mainittuun laitokseen johtavan kokoojajohdon rakentaminen Mechelininkadulle. Samalla pantiin alulle laitoksen työpiirustusten laatiminen hyväksytyn ehdotuksen mukaisesti.

Työt Kyläsaaren puhdistuslaitoksella olivat käynnissä koko kuluneen vuoden ajan, jona aikana suurin osa laitoksen rakennustöistä suoritettiin ja osa töiden suoritukseen välttämätöntä koneistoa ostettiin ja asetettiin paikoilleen. Yhteenlasketut kustannukset ovat nousseet 5,773,954:75 markkaan¹⁾. Samalla laadittiin myöskin tarvittavat työpiirustukset mainittua rakennustyötä varten. Kyläsaaren puhdistuslaitossuunnitelmasta hankittiin keväällä, ennen betonitöiden alkamista, kirjalliset lausunnot Magistratssoberbaurath F. Langbeinilta, Berliinistä, yli-insinööri F. Friesiltä Ruhrverbandista Essenistä ja yli-insinööri H. Blunkilta Emschergerenossenschaftista Essenistä, jotka kaikki totesivat, että ehdotus niinhyvin pääpiirteissään kuin yksityiskohdissaan vastaa uudenaikaisen puhdistustekniikan nykyistä tasoa, minkä vuoksi he puolsivat sitä.

Kuluneen vuoden aikana laadituista muista suunnitelmista voidaan mainita ehdotus rasvankokoojalaitokseksi kaupungin uudelle teurastuslaitokselle. Samoin laadittiin suunnitelmia viemäriverkon tarpeelliseksi laajentamiseksi ja vanhan viemäriverkon uudelleen laskeminen jatkui mikäli aikaa riitti.

Kuluneen vuoden aikana suoritetuista viemäriverkon suuremmista uudistus- ja täydennystöistä voidaan mainita: Viemäri Mäkelänskadulta Kyläsaareen, 3,121,023: 35 markkaa, viemärien yhdistäminen kokoojajohtoon Hämeentien ja Kyläsaaren välillä, 62,816: 45 markkaa, Kumpulan sairaalan

¹⁾ Siitä 773,954: 75 markan suuruinen määrä, joka on vuoden 1932 menosäännössä, mutta on käytetty etukäteen jo vuonna 1931.

viemärin uusiminen 128,456: 35 markkaa, viemäri Limingantien päästä Sofianlehdonkadun viemäriin 149,950: 85 markkaa ja Kalervonkadun viemäri Jyrängöntieltä Vähänkyröntielle 95,812: 20 markkaa.

Uusien katurakennusten yhteydessä on viemärijohtoja rakennettu seuraaviin katuihin: Etel. Hesperiankatu, 149,330: 85 markkaa, Topeliuksenkatu 265,012: 50 markkaa, Huopalahdenkatu 242,318: 25 markkaa, Pengerkatu 83,224: 60 markkaa, Nilsiantie 212,387: 95 markkaa, Vesannontie 15,645: 25 markkaa, Salmentie 134,501: 75 markkaa, Puijonkatu 18,795: 55 markkaa, Mäkelänkatu Salmentieltä Sturenkadulle 51,640: 55 markkaa, Mäkelänkatu Isonkyröntieltä Kumpulanpurolle 856,743 markkaa ja Peltolantie 31,183: 85 markkaa.

Uusien viemärijohtojen kustannukset olivat 11,392,798: 05 markkaa ¹⁾ sekä kanavien ja viemärijohtojen korjaus- ja kunnossapitokustannukset yhteensä 1,247,650: 10 markkaa. Kanavien ja viemärien kokonaiskustannukset kuluneen vuoden aikana olivat siis 12,640,448: 15 markkaa.

Teiden korjauksia, sepelöimisiä ja pinta-asfaltoimisia suoritettiin yhteensä 200,604 m² kustannusten ollessa 2,489,239: 55 markkaa. Tällöin käytettiin jatkuvasti asfalttiemulsioita. Kestävemmän ajotien aikaansaamiseksi eniten liikennöidyillä teillä, päällystettiin Hämeentie Arabian ja Vanhankaupungin välillä Teräskuona-asfaltilla ja Eläintarhantie Helsinginkadun ja Turuntien välillä amiesitö asfalttibetonilla.

Teiden uudistustöistä voidaan mainita: Hämeentien uudestijärjestely Hakaniemen torilta Kaikukadulle 1,106,039: 70 markkaa, Seurasaaaresta Munkkiniemen sillalle johtavan tien levitys 211,337: 50 markkaa, autojen seisotuspaikka Seurasaaaren sillan luona 64,607 markkaa, Eläintarhantien käytävän uudelleen laskeminen 105,718: 35 markkaa, Marian sairaalan alueen teiden asfaltoiminen 16,600: 50 markkaa, kulkutautisairaalan alueen teiden asfaltoiminen 58,481 markkaa, krematorion edustan tie ja istutukset 857,982: 40 markkaa sekä uusi tie Toivolankoulukodin uimapaikalle Vantaanjoen rannalle 95,069: 60 markkaa.

Urheilukenttien korjauksia ja kunnossapitoa suoritettiin menoarvioon otettujen määrärahojen mukaisesti. Kustannukset olivat seuraavat: Eläintarhan, Brahenkadun ja Haapaniemen urheilukenttien kunnossapito 148,736 markkaa, Kaisaniemen tenniskentän kunnossapito 19,982: 10 markkaa, Alppilan hiihtomäen kunnossapito 23,090: 35 markkaa, kelkkamäkien rakentaminen ja kunnossapito 169,543: 60 markkaa, Mustikkamaan juhla-kentän kunnossapito 17,718 markkaa sekä maaluistintratojen teettäminen ja kunnossapito 179,999: 85 markkaa.

Uudistotä suoritettiin seuraavissa paikoissa: Annalan uusi harjoittelukenttä 181,087: 70 markkaa, Perhonkadun leikkikenttä 44,610: 45 markkaa, Maistraatinkadun leikkikenttä 119,482: 70 markkaa, Vesilinnanmäen juhla-kenttä 17,289: 85 markkaa, Johanneksenkirjon lounaispuolella olevan leikkikentän käytävät ja leikkikentän sorastus 20,534: 10 markkaa, ulkoilmaoleskelupaikka Kivinokan alueella 29,146: 15 markkaa sekä leikkikenttä ja istutukset Kallion kirjaston lähellä 62,682: 80 markkaa.

Työttömyyden torjumiseksi suoritettiin kuluneen vuoden aikana kallionlouhinta- ja tasoitustöitä seuraavilla kaduilla ja alueilla: Sturenkadulla, Mäkelänkadulla, Hietaniemenkadulla, Eduskuntakadulla, Koskelantiellä,

¹⁾ Siitä 773,954: 75 markan suuruinen määrä, joka on vuoden 1932 menosäännössä, mutta on käytetty etukäteen jo vuonna 1931.

Toukolan korjauspaja-alueella, Porthaninkadun istutuksilla, Lemuntiellä, Nilsiänskadulla, Käenkujalla, Reijolankadulla, Nokiantielle, Kuortaneenkadulla, Pälkäneentiellä, Vilhovuoren istutuksilla, Punkaharjuntielle, Siltasarenskadulla, Pengerkadulla, Hesperiankadun istutuksilla, Salmentielle, Teiskon-, Kurun-, Nokian- ja Sysmänskujalla, Mäntsäläntielle, Kammionkadulla, Ruskeasuon tiellä, Turuntielle, Kuutamotielle, Mechelininkadulla viemäriä varten, Lautatarhankadulla, Toukolantiellä, Rajasaaren puhdistuslaitoksella sekä Vallilan kansakoulun pihamaalla. Kustannukset näistä varatoista nousivat 15,337,396: 60 markkaan.

Paitsi yllämainittuja menoarvioon otettuja tai erikoismääräyksestä suoritettuja töitä, suoritettiin niitä myöskin sekä kaupungin muille laitoksille että yksityisille talonmistajille ja nousivat kustannukset niistä 3,148,384: 30 markkaan.

Huonerakennusosaston palveluksessa oli kaupunginarkkitehti, apulaiskaupunginarkkitehti, 6 apulaisarkkitehtiä, 2 piirtäjää, 1 kirjanpitäjä ja 4 konttoriapulaista. Suoranaisestä työnjohdosta osaston työmailla huolehti 16 rakennusmestaria.

Työvoima oli tammikuussa 377 työläistä ja joulukuussa 297 ollen suurimmallaan, eli 616, syyskuussa. Työvoiman viikkokeskimäärä oli koko vuoden aikana 393 työläistä.

Kaupungin omistamien rakennusten ja talojen korjausta ja kunnossapitoa varten oli menoarviossa varattu yhteensä 5,674,580 markkaa. Korjaus ja kunnossapito kustannukset nousivat 4,975,783: 83 markkaan. Säästö oli siis 698,796: 17 markkaa. Harvinaisen lumirikkaan talven takia ei lumenluontiin katoilta myönnetty määräraha riittänyt, jonka tähden kaupunginvaltuusto toukokuun 27 p:nä oikeutti rakennuskonttorin ylittämään sen 165,000 markalla.

Uudis- ja muutusrakennustöitä varten oli menoarvioon otettu yhteensä 27,351,500 markan suuruinen määräraha. Tähän summaan sisältyi 6,500,000 markkaa uutta teurastamoa varten, jota työtä hoiti erityinen rakennustoimikunta, joten osaston määräraha siis oli 20,851,500 markkaa. Tähän määrään lisättiin 6,804,795: 88 markkaa, joka oli siirretty vuodelta 1930, 1,768,709: 95 markkaa ennakkovaroja, jotka otettiin vuoden 1932 menoarvioon sekä 259,472: 40 markkaa kaupungintalon puhelinkeskuksen laajentamista varten, mikä työ suoritettiin virastotalon ja kaupungintalon muutostöiden yhteydessä. Käytettävissä oleva määrärahasumma nousi siten 29,684,478: 23 markkaan. Kustannukset taas nousivat 17,719,667: 07 markkaan. 11,964,811: 16 markan suuruudesta säästöstä siirrettiin 9,404,798: 38 markkaa vuodelle 1932 suorittamattomia töitä varten, sekä 1,670,500 markkaa palautettiin kaupunginkassaan töistä, jotka vallitsevan pula-ajan takia kaupunginhallituksen määräyksestä jätettiin suorittamatta. Säästö kaikista otsakkeella Uudis- ja muutusrakennuksia suoritetuista töistä nousi siis 889,512: 78 markkaan.

Vuodelta 1930 siirrettiin 389,754: 61 markkaa töiden lopettamista varten ammattikoulurakennuksella, tontilla n:o 3 Kansakoulukadun varrella, 1,994,461: 54 markkaa Nikkilän sairaspaviljonkia varten, 128,893: 01 markkaa Käpylän paloasemaa varten sekä 260,000 markkaa höyrymankelin ja sentrifugikoneen hankkimista varten Nikkilän sairaalan pesulaitokseen eli yhteensä 2,773,109: 16 markkaa. Kustannukset nousivat 1,585,098: 90 markkaan. 1,188,010: 26 markan suuruudesta säästöstä 100,000 markkaa siirrettiin vuoteen 1932 linoleumimattoja varten Nikkilän sairaalan sairas-

paviljonkiin, jäännös, 1,088,010: 26 markkaa, palautettiin säästönä kaupunginkassaan.

Vuoden kuluessa suoritettiin sitäpaitsi töitä, osaksi etukäteen vuoden 1932 menoarviosta myönnettyillä määrärahoilla sekä osaksi kaupunginvaltuuston tahi kaupunginhallituksen käyttövaroilla yhteensä 957,935: 67 markalla. Säästöä oli 75,062: 65 markkaa.

Paitsi yllämainittuja, osaston käytettäväksi asetetuilla määrärahoilla suoritettuja töitä, suoritettiin töitä toisten kunnallisten laitosten ja viranomaisten laskuun yhteensä 2,400,214: 20 markalla, mitkä työt tuottivat konttorille voittoa 79,467: 15 markkaa.

Huonerakennusosaston vuonna 1931 suorittamien töiden kokonaiskustannukset nousivat 27,638,699: 67 markkaan.

Kaikkien töiden säästö oli 2,820,849: 01 markkaa. Verrattain suuri säästö johtuu siitä, että Nikkilän sairaspaviljongin kustannusarvio laadittiin huhtikuussa 1929, jolloin työläisten palkat ja tarveaineiden hinnat olivat huomattavasti korkeammat sekä siitä että työläisten palkat ja tarveaineiden hinnat vuoden kuluessa ovat jatkuvasti alentuneet.

Seuraavat suuret uudisrakennustyöt suoritettiin vuoden kuluessa loppuun:

Pengerkadun poliisiaseman kylkirakennuksen päällis- ja muutusrakennustyöt 907,830: 06 markan kustannuksin määrärahan oltua 1,008,000 markkaa.

Tuberkuloottisten perheiden asuinrakennus n:o 3 tontille n:o 7 Tammi-saarenkadun varrella 1,059,910: 85 markan kustannuksin, siitä 9,840: 05 markkaa jäterakennusta varten. Määräraha oli 1,444,200 markkaa. Koska asuinrakennuksen kuutiosisäilyys on 3,300 m³ ja huoneiden luku 24 (2 saunaa ja pesutupaa lukuunottamatta) on kustannus 318: 20 markkaa m³:ltä sekä huonetta kohti 43,752: 95 markkaa.

Ammattikoulurakennus tontille n:o 3 Kansakoulukadun varrella. Määräraha oli 10,835,000 markkaa. Kustannukset nousivat 10,163,954: 79 markkaan. Viimemainittuun summaan sisältyy kustannukset seuraavia ylimääräisiä töitä varten: Sähkölaitoksen luentosalin ja opetuskeittiön sisustaminen, huoneisto Helsingin käsityökoululle, koneellinen sisustus, sähkövarusteet sekä rakennuksen rakentaminen palokaluston, tuhkan, hiekan ja jätteiden säilyttämistä varten. Koulurakennuksen kuutiosisäilyys on 26,675 m³. Kun 34,982: 80 markan suuruinen kustannus palokaluston säilytysrakennusta varten vähennetään lopullisista rakennuskustannuksista, jää koulurakennuksen kustannukseksi 379: 72 markkaa m³:ltä.

Käpylän paloasemaa varten oli myönnetty 1,419,000 markan suuruinen määräraha. Kustannukset nousivat 1,448,991: 89 markkaan eli 29,991: 89 markkaa arvioituja suuremmiksi. Kaupunginhallitus myönsi maaliskuun 26 p:nä varat mainittujen lisäkustannusten peittämiseen.

Maaliskuun 19 p:nä 1930 kaupunginvaltuusto hyväksyi pääpiirustukset sekä 6,940,000 markkaan päättyvän kustannusarvion Teknillisten laitosten uudisrakennusta varten tontilla n:o 1—3 P. Robertinkadun varrella sekä elokuun 27 p:nä s.v. erinäiset sähkölaitoksen ehdottomat muutokset, joiden kustannukset oli laskettu 331,000 markaksi. Sähkölaitos suoritti itse sähköjohtotyöt eikä rakennuskonttorille ilmoitettu kustannuksia, joten tässä voidaan ilmoittaa kustannukset ainoastaan rakennuskonttorin suorittamista töistä ja nousevat ne 6,410,169: 65 markkaan.

Nikkilän sairaalan sairaspaviljonkia varten myönnetty määräraha oli

7,880,000 markkaa, ja kustannukset nousivat 6,706,016: 76 markkaan, mihin viimeksi mainittuun määrään ei sisälly linoleumimattojen ostoon myönnettyä 100,000 markan suuruista määrärahaa, joka siirrettiin vuoteen 1932. 1,073,983: 24 markkaan nouseva säästö palautettiin vuoden vaihteessa kaupunginkassaan.

Sairaspaviljonki Kivelän sairaala-alueella sekä kansakoulurakennus tontilla n:o 3 Nilsiänkadun varrella muurattiin vuoden kuluessa ja jatkuivat sisustustyöt vuoden vaihteessa.

Työ rakennuskonttorin työpajarakennuksilla Arabiassa suoritettiin likipitään loppuun. Määrärahäsäästöstä palautettiin 400,000 markkaa kaupunginkassaan ja 405,787: 65 markkaa siirrettiin vuoteen 1932 töiden lopettamista varten.

Huonerakennusosastolla käsiteltiin vuoden kuluessa 514 diarioon vietyä asiaa, joista annettiin lausuntoja, osaksi Helsingin kaupungin yleisten töiden hallitukselle, osaksi kaupunginhallitukselle tai muille laitoksille. Sen lisäksi laadittiin piirustuksia uudis- ja muutusrakennuksiksi. Näistä mainittakoon seuraavat: Pää- ja työpiirustukset Kyläsaaren puhdistuslaitoksen laboratoriksi, vahdinasunnoksi y.m., julkisivunmuutokseksi tontilla n:o 10 Kolmannen linjan varrella, asuinrakennukseksi ja sairaspaviljongiksi Kivelän sairaalaan, tuberkuloottisten perheiden asuinrakennukseksi tontille n:o 7 Tammisaarenkadun varrella, kansakoulurakennukseksi tontille n:o 3 Nilsiänkadun varrella, Kellosaaren lentosataman hallintorakennukseksi, virastohuoneistojen sisustamiseksi virastotalossa, tasasuuntaaja-asemaksiksi tontille n:o 14 Mariankadun varrella, yhdyskäytäväksi kaupungintalon ja rahatoimiston välille sekä talon Aleksanterinkatu n:o 26 (uusi raatihuone) uudestirakentamiseksi; piirustusehdotukset työlaitoksen saunarakennukseksi, kioskeiksi, asuinrakennukseksi kulkutautisairaala-alueelle (useita ehdotuksia), Nikkilän sairaalan laajentamiseksi (23 piirustusta), lisärakennukseksi Pukimäen toipumakotiin, sauna- ja pesutuvaksi Korkeasaarelle, huoneiston sisustamiseksi työvälistöimistölle taloon n:o 6 Hämeentien varrella, Esplanaadikappelin muutokseksi, muutoksiksi vanhassa raatihuoneessa, huoneiston sisustamiseksi lastentarha Hemgårdille taloon n:o 67 Hämeentien varrella (2 ehdotusta), Hakasalmen varaston konttori- ja ruokahuonerakennukseksi y.m.

Lämpötekniikka. Kaupungin laitosten lämpö- ja vesijohtojen kunnossapittoa varten myönnettiin 352,900 markan suuruinen määräraha, josta jäi säästöä 2,094: 45 markkaa.

Suuremmista rakennus- ja suunnittelutöistä mainittakoon seuraavat: Aleksanterinkadun taloon n:o 26 asetettiin matalapainehöyryllä toimiva keskuslämmityslaitos.

Kaupungintalon juhlasaliin lähimpine huoneineen asetettiin painovoimainen vesilämmityslaitos, mikä tulevaisuudessa helposti voidaan yhdistää koko korttelin käsittävään pumppulämmityslaitokseen. Juhlasalia varten rakennettiin myös keskusilmanvaihtolaite, jossa raitis ilma lämmitetään matalapainehöyryllä.

Tuberkuloottisten perheiden asuntolaan Tammisaarenkadun varrella asetettiin painovoimainen vesilämmityslaitos sekä vesi- ja viemärijohdot.

Toukolan kaupunginosaan rakennettujen työpajarakennusten lämmitys- ja tuuletuslaitos valmistui pääpiirteissään, niin että vain vähäisiä osia siitä jäi kuluvaan vuoteen.

Nilsiäntien uuden ruotsinkielisen kansakoulun matalapaineisella höyryllä toimivan keskuslämmitys-, vesi- ja viemärijohtolaitoksen työt aloitettiin.

Kivelän uutta sisätautiosastoa varten tehtiin lämmitys-, ilmanvaihto- ja terveysteknillisten laitteiden suunnitelmat mitkä työt myöskin aloitettiin.

Naisten työkotia Koskelassa sekä eräitä muita pienempiä rakennuksia varten tehtiin alustavia suunnitelmia keskuslämmitys- ja terveysteknillisiä laitteita varten.

Polttoaineen kulutuksesta keskuslämmityslaitoksissa laadittu tilasto osoittaa kokonaispolttoainemenekin suurentuneen verrattuna vuoteen 1930. Tämä aiheutuu pääasiassa laitteiden lukumäärän lisääntymisestä sekä siitä, että ulkoilman lämpö määrä vuonna 1931 oli alhaisempi kuin vuonna 1930. Sitäpaitsi oli aikaisempi tilasto jossakin määrin vaillinaisen. Vuoden 1930 kertomus käsittää 30 laitetta, vuoden 1931 44. Meteorologisen keskuslaitoksen ilmoituksen mukaan oli ulkoilman keskilämpötila kertomusvuonna lukuunottamatta kolmea kesäkuukautta $+0.5^{\circ}\text{C}$ ja vuonna 1930 $+2.8^{\circ}\text{C}$. Vuonna 1931 oli huone- ja ulkoilmanlämpötilan keskimääräinen ero siis noin 14 % suurempi kuin vuonna 1930.

Puisto-osaston henkilökuntaan kuului kaupunginpuutarhuri, avustava kaupunginpuutarhuri ja konttoriapulainen. Työnjohtajia oli 4 ja puiston vartijoita 19. Osaston toiminta jatkui entiseen tapansa kuitenkin entistä laajempaan. Työläisten lukumäärä oli keskimäärin 205. Toukokuussa oli työläisiä 412 ja joulukuun lopussa ainoastaan 33.

Kukkakasveja istutettiin seuraaviin paikkoihin: Aleksanteri II:n patsaalle, Eiran puistikkoon, Engelinaukiolle, Runebergin esplanadiin, Hankkijan edustalle, haudoille Jäntiselle hautausmaalle, sankarihaudoille Vanhankirkon puistoon, Katajanokalle, Koulupuistikkoon, Marian sairaalan puistikkoon, Ritaritalon puistikkoon, Säätytalonpuistikkoon, Sirkuskadun istutuksiin, Runebergin- ja Caloniuksenkatujen risteykseen, Ullanpuistikkoon, Tähtitorninvuorelle, talvipuutarhan edustalle, Ensi sairaalan puistikkoon, Hietarannalle, Kaisaniemeen, Kaivopuistoon, kirurgisen sairaalan luo, Kivelän sairaalan luo, krematorion luo, kulkutautisairaalaan, Punanotkoon, Puutarhakadun puistikkoon, saksalaisen kirkon edustalle, Snellmanin patsaalle, Hans v. Sandenin haudalle, Sofianlehdon pientenlastenkotiin ja kaupunginpuutarhaan. Monivuotisia kukkakasveja istutettiin Engelinaukiolle, Edelfeltintien puistikkoon, Vanhankirkon puistoon, Hietarannalle, Kivelän sairaalan alueelle ja kulkutautisairaalan alueelle, Pengerkadun ja Porthaninkadun sekä Franzéninkadun ja Torkkelinkadun välisiin istutuksiin, siirtolapuutarhaan, taimistoon ja talvipuutarhan edustalle, yhteensä 13,545 kpl. Kukkaspuleita, kesäkukkia ja monivuotisia kasveja istutettiin yhteensä 107,982 kpl. Niiden hinta arvioitiin 261,304: 70 markaksi.

Koristepuita ja pensaita istutettiin Edelfeltintien varteen, Eduskuntatalon edustalle, Eläintarhaan, Alppilan luo, Engelinaukiolle, Ensi sairaalan luo, Fredrikinkadulle, Hauhontielle, Hietarannalle, Kaisaniemeen, Kallion urheilukentälle, Kangasalan tien leikkikentälle, Käpylän poliisilaitoksen edustalle ja urheilukentälle y.m. paikoille yhteensä 9,000 kpl eli 147,809 markan arvosta.

Puisto-osaston vakinaiset menot olivat 3,539,080: 75 markkaa, josta puistojen ja istutusten kunnossapidon osalle tuli 2,126,962: 45 markkaa.

Viimeksimainitut kustannukset jakaantuivat seuraavasti:

Kasvihuoneet	218,980: 55	Tähtitorninvuori	111,114: 85
Kaupunginpuutarha ...	194,706: 55	Kappellesplanaadi, Ru-	
Kaivopuisto	170,764: 75	neberginesplanaadi,	
Eläintarha	112,852: —	Teatteriesplanaadi.....	97,791: 30

Kaisaniemi	93,921: 30	Puutarhakadun puis-	
Engelinaukio	85,108: 15	tikko	7,915: —
Eiran puistikko	50,154: —	Meritori	7,750: —
Vanhankirkon puisto ...	17,246: —	Ateneumi	7,430: —
Pengermät talvipuutar-		Viidennen linjan istu-	
han edustalla	45,181: 05	tukset	7,374: —
Hakasalmen ja Hesperian		Ritaritalonpuistikko	6,998: 55
puistot	43,867: —	Kapteenipuistikko ...	6,473: —
Punanotko	38,661: 40	Lönnrotin puistikko ...	6,411: —
Hietaranta	32,428: 50	Kolmikulma	6,235: —
Katajanokan puistikot...	31,658: 50	Lapinlahden puistikko ...	6,293: 50
Kallion urheilukenttä ...	27,700: —	Aleksanteri II:n patsas	5,655: —
Heikinpuisto	24,986: —	Simonlehtokuja	5,195: —
Hauhontien puistikot ...	23,876: —	Dagmarinkadun leikki-	
Käpylän urheilukentän		kenttä	4,915: —
istutukset	22,180: 40	Pääskylänpuistikko	4,755: —
Istutukset kirurgisen sairaa-		Museokadun leikkikenttä	4,560: —
luona	21,985: —	Fredrikinkadun pohjois-	
Runeberginkadun leikkikenttä		pään istutukset	4,375: —
.....	21,665: —	Porvoonkadun puistikko	4,246: —
Kallion kirkko	18,391: 50	Turuntien puistutukset	4,208: —
Haudat	18,196: 40	Fredrikintori	4,020: —
Haapaniemen urheilukenttä		Sirkuspuistikko	3,615: —
.....	16,930: —	Urheilukadun istutukset	3,325: —
Ullanpuistikko	15,925: —	Kotkankadun istutukset	3,280: —
Nervanderin puistikko	14,754: 90	Apollon puistikko	3,102: —
Johanneksen kirkko	14,727: 50	Bulevardin puuistutukset	3,000: —
Kangasalan tien leikkikenttä		Istutukset Caloniuksen-	
.....	13,150: —	ja Runeberginkadun	
Pohjolankadun istutukset		kulmassa	2,741: —
.....	12,985: —	Kallion kirjastotalon	
Runebergin, Lönnrotin ja		istutukset	2,475: —
Snellmanin patsaiden		Saksalainen kirkko	2,460: —
koristaminen	12,903: 65	Adolfinrinne	2,025: —
Telakanpuistikko	12,417: —	Agricolanpuistikko Istu-	
Istutukset Runebergin		tukset Perämiehenkadun	
patsaan ympärillä ...	11,670: —	luona	1,630: —
Liisanpuistikko	11,539: —	Hankkijan edusta	1,430: —
Ensisairaalan puistikko	10,720: —	Arkadianaukio	1,385: —
Suomen pankin istutukset		Pietarinkadun kastanjat	1,280: —
.....	10,710: —	Hernesaaarenkadun istu-	
Keuruuntien istutukset	9,952: 50	tukset	1,090: —
Ruoholahden puistikko	9,915: —	Meritullinkadun pohjois-	
Mechelininkadun istutukset		pään istutukset	980: —
.....	9,650: —	Topeliuksenkadun puu-	
Koulupuistikko	8,797: 50	istutukset	850: —
Vuorimiehen puistikko	8,595: —	Sekalaista	180,532: 15
Säätytalon puistikko ...	8,380: —		
Puistikko teknillisen korkeakoulun luona	8,110: —		
		Yhteensä	2,126,962: 45

Polttoaineisiin käytettiin 87,882 markkaa; talvipuutarhan kunnossapitokustannukset olivat 53,948: 60 markkaa; vanhojen nurmien ja käytävien uusimiseen käytettiin 200,000 markkaa, mullan hankkimiseen 65,820: 60 markkaa, työkalujen oston ja korjaukseen 72,662: 10 markkaa, aitausten kunnossapitoon 83,731: 35 markkaa sekä puistosohvien korjaukseen ja maa-laukseen 69,252: 30 markkaa.

Uudistoihin käytettiin yhteensä 1,834,943: 55 markkaa ¹⁾. Siitä Kaisan-

¹⁾ Tähän sisältyy 66,008: 40 markkaa kaupunginhallituksen käyttövaroja ja 42,126: 35 markkaa, jotka on siirretty vuoteen 1932.

men uudestijärjestelyyn 520,572: 25 markkaa¹⁾, Kivelän sairaalaan 40,000 markkaa, Kulkutautisairaalaan 60,000 markkaa, Torkkelinpuistikkoon 144,016: 70 markkaa, Kangasalan tien leikkikenttään 100,000 markkaa, Eläintarhaan 30,000 markkaa, Mustikkamaalle 149,925: 35 markkaa, Franzénin- ja Pengerkatujen väliseen puistikkoon 137,726 markkaa, tuberkuloosisairaalan alueeseen 150,000 markkaa, Hesperian puistikkoon 50,000 markkaa ja Hesperian esplanadiin Turuntien ja Töölönkadun välillä 144,821: 55 markkaa, sitä paitsi käytettiin puistosohvien hankkimiseen 85,702: 10 markkaa.

Kaupunginpuutarhan myyntitulot olivat 50,301: 50 markkaa. Vuoden lopulla toimitetun luettelomisen mukaan oli kaupunginpuutarhan kasvihuoneissa ja talvipuutarhassa olevien kasvien, avomaalle istutettujen perennataimien ja taimiston koristepuiden ja pensaiden arvo yhteensä 509,751: 50 markkaa.

Varasto-osaston henkilökunnan muodostivat kaupungin varastopäällikkö, kirjanpitäjä ja 3 konttoriapulaista. Päävarastolla oli varastonhoitaja ja konttoristi sekä korjauspajoissa insinööri ja 2 konttoristia.

Osaston tehtävänä oli hoitaa päävarastoa, Ruoholahden ja Hakaniemen varastoja ja Malminkadun 5:ssä sijaitsevia korjauspajoja sekä huolehtia rakennuskonttorin tarveaine- ja kalustohankinnoista.

Korjauspajoja käyttivät vuoden varrella rakennuskonttorin ja kiinteistötoimiston eri osastot sekä kaupungin muut virastot ja yksityiset henkilöt, joiden laskuun suoritettiin töitä yhteensä 3,634,326: 45 markalla kuten allaolevasta yhdistelmästä lähemmin ilmenee:

	Tarveaineita, Smk.	Työkustannuksia, Smk.	Yhteensä, Smk.
Varasto-osasto	835,977: 05	701,645: 55	1,537,622: 60
Katu- ja viemäriosasto	338,394: 50	770,931: 25	1,109,325: 75
Satama- ja rautatieosasto	124,995: 20	256,031: 75	381,026: 95
Huonerakennusosasto	95,808: 55	324,504: 20	420,312: 75
Puisto-osasto	13,479: —	148,323: 20	161,802: 20
Rakennuskonttori	—	97: 50	97: 50
Kiinteistötoimiston maanmit- taus- ja kartastotöiden osasto	465: 70	3,342: 30	3,808: —
Kiinteistötoimiston asemakaava- osasto	—	2,260: 50	2,260: 50
Muut kaupungin laitokset ja yksityiset	3,363: 70	14,706: 50	18,070: 20
Yhteensä	1,412,483: 70	2,221,842: 75	3,634,326: 45

Varastossa olevien rakennustarpeiden arvo oli tammikuun 1 p:nä 1931 6,836,415: 44 markkaa, vuoden kuluessa ostettiin tarveaineita 7,806,665: 10 markalla ja käytettiin 10,342,950: 20 markalla, joten säästö vuoteen 1932 oli 4,300,130: 34 markkaa.

Tarveaineiden kulutus jakautui eri kuluttajien kesken seuraavasti: korjauspajat 552,831: 40 markkaa, katu- ja viemäriosasto 6,954,989: 75 markkaa, satama- ja rautatieosasto 2,587,179: 25 markkaa, huonerakennusosasto 155,572: 95 markkaa, puisto-osasto 45,232: 35 markkaa ja rakennus-

¹⁾ Tähän sisältyy vuodelta 1931 siirretyt 62,698: 60 markkaa; vuoden kustannukset olivat 457,873: 65 markkaa.

konttori 12,545 markkaa sekä kiinteistötoimiston maanmittaus- ja kartastotöiden osasto 322:70 markkaa ja kaupungin toiset laitokset ja yksityiset 34,276: 80 markkaa.

Tiliviraston henkilökunnan muodostivat kamreeri, kirjanpitäjä, avustava kirjanpitäjä, kassanhoitaja sekä 2 konttoriapulaista.

Tilitodistuksia oli vuoden aikana 24,960, lähetettyjä kirjelmiä 1,250 sekä kirjanpitoeriä yhteensä 37,854. Tiliviraston määrärahat olivat 226,520 markkaa menojen noustessa 222,548: 90 markkaan.